

חלוקי-דעותינו

(דבר אל המתנגדים הישרים)

מאת

פרופ' יוסף קלוזנר

לא בפרטים חשובים ובלתי-חשובים ובטעויות טכסיות ובלתי-טכסיות אומר אני לעסוק במאמר זה. לברר את ההבדלים המהותיים בתנועת-התחיה אני רוצה.

כי הדבר ברור: בתוך התנועה הציונית עומדים כיום הזה שני מחנות גדולים זה לעומת זה. מצד אחד עומדים הדואליסטים, שעליהם נמנים: הציוניים הסוציאליסטים, שאינם מעדיפים את הציוניות על הסוציאליות, מן הפועל הצעיר (לאחר האיחוד) דרך "אחדות-העבודה" עד "פועלי-ציון שמאל" ועד הקומוניסטים, שיצאו מן הכלל הציוני כולו; והציוניים הכלליים מטפוסו של ווייצמאן וגליקסון, שמתפשרים עם המצב ועם שלטון-הפועלים והולכים אחר הפוליטיקה של "בהדרגה", ולסוף, ה"ברית-שלומיים", שאף הם. כהקומוניסטים, יצאו מן הכלל הציוני. – ולעומתם עומדים המוניסטים, שעליהם נמנים: הריביזיוניסטים, שאין להם בעולמם אלא הציוניות והם דורשים להעמיד את המדינה היהודית בראש כל השאיפות; הציוניים הרדיקאליים, שמתנגדים לפשרנותו של ווייצמאן ואף הם בעד הטעמת התביעה של מדינה יהודית, אלא שהם מחולקים עם הריביזיוניסטים בנוגע לשאלות טכסיות (היחס החיובי אל הקרנות והערכת ההתישבות בתור דבר שֶׁה בחשיבותו להמדיניות, ומכאן – יחס יותר חיובי אל הפועלים, וכיוצא בזה), ולסוף, חלק מן הציוניים הכלליים האופוזיציוניים, שהציוניות היא להם הכל והשאר אינו אלא אמצעים לה – אמצעים טובים אם הם מסייעים להתקדמותה ואמצעים רעים אם הם מעכבים התקדמות זו.

ההגיעה השעה לברר בירור ציוני, מה הם חילוקי-דעותינו? במה נפלגים שני המחנות לא מן הצד המעשי והטכסי (כאן כל מחנה מגלגל חובה על השני ומלמד זכות על עצמו). אלא מן הצד הפרינציפיוני הטהור. הרי העיון קודם למעשה

והוא משמש יסוד למעשה — ואנו שכחנו דבר זה מיום שתקענו עצמנו לעבודת-
בנין ולמלחמת-מפלגות ללא-מחשבה.

I

קודם-כל: אנו מחולקים בעצם-חשיבותה של הלאומיות.

להדואליסטים מכל המינים (אפשר, זולת חלק מן הציוניים הכלליים) הלאומיות אינה אלא חזיון עובר. האנושיות שואפת לבין-לאומיות, לאוניוירסאליות; והלאומיות אינה אלא דרגה של מעבר בדרך אל האנושיות. היא, הלאומיות, אינה אלא רע מוכרח, שמעט-מעט, על-ידי הסוציאליסמוס הבין-לאומי והבין-ארצי, יעבור מן העולם, והאנושיות תַעֲשֶׂה חבורה עובדת אחת. ה-פרוליטאריים של כל הארצות יתאחדו — ושוב לא יהיו בעולם גרמנים, רוסים, אנגלים, יהודים, אלא בני-אדם פועלים ופועלות. ה-אינטרנאציונאלי — זהו האידיאל האנושי, והלאומים כיום הם רק מציאות מרה, שצריך, אמנם, להביא אותה בחשבון, אך בעיקר יש להלחם בה ולהעביר אותה מעט-מעט מן העולם.

המחנה השני חושב אחרת. כשם שאין — ולא יהיה — אילן סתם, אלא יש ויהיו דקל או תאנה, זית או רמון, כך אין — ולא יהיו — בני-אדם סתם, אלא יש ויהיו גרמנים או אנגלים, רוסים או יהודים. ולא רק המצוי הוא כך, אלא אף ראוי שיהא כך. אסון יהא לאנושיות אם כל האומות תַעֲשֶׂינה בְלִיָּה אחת של בני-אדם. האנושיות תתרושש על-ידי כך ולא תתעשר. טמיעתן של האומות ובִקְלָתָן לאנושיות תִּדְגֹנֶת היא לא רק בלתי-אפשרית, אלא אף בלתי-רצויה. ולפיכך הטעמתה של ה-אינטרנאציונאליות בניגוד להלאומיות היא קוצר-ראיה וחוסר-הבנה: אין באנושיות אלא מה שבלאומיות; כשֶׁלְעֲצֵמָה אין האנושיות אלא מושג של צירוף והפשטה — ולא עוד. דבר זה לימדו אותנו עוד סמולנסקין ואחד-העם.

ואין זאת אומרת, שהלאומיות צריכה להיות שוביניסטית, רודפת-זרים, מצטמצמת בתחומה הצר ושונאת כל מה ששייך לאומה אחרת. זהו לא רק דבר בלתי-רצוי, אלא גם דבר בלתי-אפשרי. מתחילת-קיומן של האומות, בתקופה העתיקה ביותר של ההיסטוריה האנושית, היו קשרים בין-לאומיים קיימים בעולם. המציאות הארכיאולוגיות הגדולות מוכיחות, שעוד לפני שלשת אלפים שנה ויותר קלטה ארץ-ישראל, למשל, השפעה מצרית, בבלית-אשורית וכנענית; והשפעות אלו ניכרות גם ביוון העתיקה. והשפעתן של כנען ושל יוון היתה ניכרת בכל העולם העתיק. ואפילו בימי-הביניים ה-ברבריים לא פסקו ההשפעות הבין-לאומיות מקצה העולם הישן עד קצהו. ובכן קשרים ויחסים בין-לאומיים הוא דבר טבעי והכרחי. אבל מכאן עד טמיעה בין-לאומית רחוקה הדרך. היהדות הנבואית ראתה בחזונה הגדול, ש-באחרית הימים, כל הגויים יכתתו חרבותם לאֲתֵימֵם ו-לא ילמדו

עוד מלחמה, שכולם "ינהרו" אל "הר-בית-ה'" וילמדו מדרכיו וילכו באורחותיו"; אבל הנביאים לא אמרו מעולם, שהגויים יפסקו מלהתקיים בתור אומות מיוחדות מפני שהאינטרנאציונאל יבלע אותם כולם כאחד. חכמי-התלמוד, יוצרי התפילה הנפלאה "ובכן תן פחדך", ראו בחזונם את כל הברואים "נעשים אגודה אחת לעשות רצונך (רצונו של מקום) בלבב שלם"; אבל אף הם לא חלמו מעולם, שלא יהיו עמים כלל לימות-המשיח, שהרי אז לא יהא צורך בדבר להעשות "אגודה אחת": לבלילה אנושית אין צורך באיגוד. אף ההומניות של חכמינו, כאותה של נביאינו, היא לאומית גמורה ולא בין-לאומית. לימות-המשיח יכירו כל הגויים באלהי-ישראל ובתורת-ישראל, אך גויים יהיו, שיהיו משתנים זה מזה במדינתם, בתרבותם, בלשונם. שפה ברורה תהפך אז אל עמים" רק כדי "לקרוא כולם בשם-ה', לעבדו שכם אחד" (צפניה), אבל לא כדי להיות לבלילה אנושית, בעלת מדינה אחת ומשטר אחד, מעמד אחד ותרבות אחת.

אין חטא יותר גדול מערבובו של ההיטלריסמוס השוביניסטי והאנטישמי ברעיון הלאומי העברי הנעלה והטהור. כי אין שום דמיון כל-שהוא בין לאומיות-של-תגרה ולאומיות-של-מגן. כבר כתבתי במקום אחר עוד לפני שנתיים: "אין שום דמיון כלל בין לאומיות נלחמת ומתנפלת של אומה אדירה, שאין שום סכנה נשקפת לעצם-קיומה. כהאומה הגרמנית, ובין לאומיות מגינה על עצם-קיומה של אומה דלה ונרדפת, פזורה בין האומות, בלא לשון שלה ובלא מולדת משותפת לכל בניה, שכל קיומה בסכנה אם לא תתבסס על אדמתה ההיסטורית, במדינתה העצמית, כהאומה הישראלית"¹. ואמנם, בעוד שההיטלריסטים דוחים ורודפים לא רק כל דבר יהודי, אלא אפילו כל דבר גרמני שלא ברוחם (שורפים את כתביו של תומאס מאן, הגרמני הטהור, שאינו נאצי-יסטי), מטיפים הלאומיים העבריים השלמים לא רק להחזרתם של "גדחי-ישראל", כִּשְׁוֹ פִּילּוֹן וּשְׁפִינּוּזָה, לתוך היהדות, אלא אף לספיגתם של נכרים גדולים כאפלטון, קאנט וג'יטה, עד כמה שאפשר להללו להתמוזג ברוח העברית הטהורה.

אבל, מצד אחר, טעות גמורה היא ליחס להיהדות ההיסטורית אינטרנאציו-נאליות וקוסמופוליטיות ברוחם של מארקס ותלמידיו. שהרי אין בעולם כאומה הישראלית, שכל חייה מסוייגים ומגודרים לשם החזקת קיומה הלאומי המיוחד, ואין כאומה הישראלית, שכל בין-לאומיות — לא בצורה של יחסים וקשרים

(1) יוסף קלוזנר, בראשית היהודים, ירושלים תרצ"א, עמ' 97 (במאמר "מוצאה של

ברית-שלוש").

והשפעות-גומלים, אלא בצורה אידיאל של התאחדות גמורה. — זרה היא לרוחה בתכלית הזרות.

ההבדל הראשון בין שני המחנות הוא, איפוא, היחס אל
הלאומיות ואל הבין-לאומיות.

II

ההבדל השני הוא — היחס אל שאלת-המעמדות.

אם סוציאליסמוס הוא — התנגדות לעושק מדיני וכלכלי בכל צורתיו, דאגה לעובד, התנגדות למצב הבלתי-טבעי והבלתי-ישר, שעל-פיו חלק מן האנושיות עובד הרבה והשכר לעמלו אינו מספיק לפרנסתו הדלה, וחלק ממנה עובד מעט ומתעשר על חשבוננו של העובד הרבה, — אם זהו הסוציאליסמוס, אי-אפשר שיתנגד לו כל מי שנתחנך על ספריהם של ישעיהו, ירמיהו ועמוס. הנבואה העברית כולה רועמת וקובלת כלפי אי-צדק ואי-ישר זה. התורה הישראלית כבר היא דואגת על-ידי שמיטה ויובל, שלא יהיו בארץ עניים ביותר ועשירים ביותר, אף אם היא יודעת, שלא יחדל אביון מקרב הארץ. ישעיה וירמיה, עמוס ומיכה, ספר תהילים, ומן הספרים החיצונים העבריים — ספר-חנוך והגליונים¹ על שם ברוך ועזרא, ואף האגדה התלמודית והמדרשית הרחבה, בלא לדבר על ספרות-המוסר המאוחרת, — כולם, כולם זועקים זעקה גדולה ומרה על דכוי-הדלים, על גזלת שכר-שכיר, על תפוקיהם של העשירים ו-פרות-הבשן. זהו הסוציאליסמוס הנבואי, שכל מי שאינו מחזיק בו אינו ראוי לשם יהודי לאומי¹.

ואולם סוציאליסמוס זה, פרי ההכרה של צדק ומשפט, מיוסד הוא על אידיאליות עמוקה. הסוציאליסמוס האירופי, שאף הציוניים הסוציאליים ברובם מחזיקים בו, יוצא גם הוא מן הצדק והמשפט, אבל המאפיינאליות האיקונומית וההיסטורית, שהונחה ביסודו על-ידי מארקס ואנגלס, מבטלת כל אידיאליות זו. כאן הכל עומד רק על אינטרסים חמריים ותאות-השלטון. בני-אדם הם זאבים זה לזה, שהרי מלחמת-המעמדות היא מלחמת הכל כנגד הכל. ובכלל, כל היחס אל המעמד הנבחר בתורה הסוציאליסטית אינו אלא הפוקה של ההשקפה האריסטוקראטית הישנה: מה האריסטוקראטים חשבו את עצמם לנזר-הבריאה וכל שאר בני-אדם לא נחשבו לכולם בעיניהם, אף מנהיגי-הפועלים נוטעים בלבותיהם של אלה את ההכרה, שרק הם, הפועלים, הם בני-אדם מועילים, וכל שאר בני-האדם הם מנצלים, עושקים, ניוונים על חשבונם של העובדים. הכרה כזו היא סם-

(1) כותב הטורים הללו מקוה להקדיש להסוציאליסמוס הנבואי (בהבדל מן הסוציאליסמוס

החמריני) מאמר מיוחד ומפורט.

המות לחברה בכלל ולאומה בפרט. נביאינו, שנלחמו כל הימים להדלים והמדוּאִים. אמרו ביחד עם זה: "ודל לא תהדר בריבו" ו"לא תשא פני-דל". המשפט והצדק שִׁוּם הם ביחס אל כל המעמדוּח כולם. ואין להעמיד את החברה והאומה על אינטרסים חמריים או שלטוניים בלבד. העיקר של האינטרסים החמריים בחייה של החברה נכון וקיים הוא, אבל החברה חייבת להתגבר על עיקר זה ולא להשלים עמו ולעשותו אידיאל, דוגמת הטבע, שבוודאי ובוודאי האדם נתון בתוכו – אבל תמיד הוא נלחם בו ומנצח אותו.

ומה שנוגע לתועלת המעשית של נצחון ההשקפה החמרנית והמעמדית, הרי הראתה רוסיה הסובייטית, שהחריבה את המשטר של הקפיטאליסמוּס האינדיווידואלי והעמידה את כל המדינה על מעמד אחד, משועבד בקניניו וביצירתו להמדינה, באופן שִׁצְרָה קפיטאליסמוּס מלכתיה במקום קפיטאליסמוּס אינדיווידואלי, – כמה כח של יצירה יש בביטול של הקנין העצמי ובשעבודו להמדינה בלבד. כבר אמר באלפור המנוח לציר הקומוניסטי היחידי בימיו של הפאָרלמנט האנגלי: "הצלחתם לעשות את העשירים לעניים, אבל לא את העניים לעשירים". יותר נכון: הצלחתם להרעִיב את רוסיה העשירה והמלאה כל טוב, – וסוף-סוף לא ביטלתם את הכסף ולא את אי־השוויון שבין פועל ל"פקיד" ומומחה". ובכן לא נתגשם הצדק ברוסיה משום צד. אבל מלחמת־המעמדות החריבה את רוסיה במשך חמש-עשרה שנה עד היסוד בה.

ואולם נניח, שיש הגיון במלחמת־המעמדות, וסוף-סוף ידכא המעמד האחד – מעמד־הפועלים – את כל שאר המעמדות ויביאם לידי ביטול גמור, הממשלה תקבל לידיה את כל מכשירי־היצירה ואת כל התוצרת, – ושוויון גמור ישלוט בעולם (מה שאין נִכְר לו כיום ברוסיה הסובייטית). במה דברים אמורים? – במדינה, שכבר היא קיימת ועומדת, ובמדינה, שרובה המכריע הם פועלים ואכרים. ואולם במדינה הולכת ונבנית, ב"עולם מתהווה", שהוא משועבד לארץ קפיטאליסטית, ובאומה, שהאכרים והפועלים שלה עדיין הם מיצוט וכך ישארו, לצערנו, עוד במשך הרבה-הרבה שנים, – במדינה כזו ובאומה כזו הרי מלחמת־המעמדות היא אסון ממש. הרי לא לחנם נלחמה הסוציאל-דימוקראטיה, הכללית והיהודית ("ה־בונד"). בציוניות מתחילת־בריאתה וראתה בה את הניגוד הגמור לעצמה; וכך אף ראתה הציוניות מתחילתה את הסוציאל-דימוקראטיה: אי-אפשר לקרוא לאחדותה של האומה לשם בנין-מולדת, – ובאותה שעה עצמה לפורר אותה לחלקיה – למעמדות עוינים זה את זה ונלחמים זה בזה. והרי בכלל אי-אפשר לאחוז את החבל בשני ראשיו: לאסוף כסף מבורגנים גדולים וקטנים לשם בנין-הארץ, לקרוא להם, שיבואו ויקנו פרדסים ושדות-תבואה ויבנו בתי-חרושת כדי שתהא עבודה לפועלים ויתרבה הישוב העברי בארץ, – ובאותה שעה עצמה להכריז על מלחמת־

מעמדות – ולהרחיק בזה את נותני-הכסף ואת נוטעי-הפרדסים וקוני-השדות ובוני בתי-החרושת! – כלום ראה אדם מימיו, ששני הפכים בנושא אחד לא יביאו לידי קאטאסטרופה? – ואמנם כן, המצב הירוד של הכספים בקרנות הלאומיות ומיעוט הבונים בתי-תעשייה בארץ באו לא מתוך המשבר הכספי העולמי בלבד. בנוגע להקרנות, הרי היהודי מרבה לנדב ולתרום בעת-צרה דוקה; ובנוגע לבנין של בתי-תעשייה, הרי הבאנקים בארץ מתפקעים מרוב כספים; אלא שבעלי-הכספים רואים את השביתות ואת הקטטות בעבודה, שמגיעות לידי שפיכות-דמים, – ולמה יכניסו את ראשם הבריא לתוך ערש-דָּוִי? – ועלידי כך סובלת הארץ כולה וסובלים, קודם-כל, הפועלים עצמם. כי מי יכול לקבוע, כמה יהודים עשירים היו באים לארץ ונוטעים פרדסים ומיסדים בתי-תעשייה אילמלא השמועות על שביתות ושפיכות-דמים, שמגיעות לחוץ-לארץ? – מאשימים את היהודים, שלא יצאו ידי חובתם כלפי ארץ-ישראל. ואולם אין מלאכים בעולם, ואם יהודי, שאינו ציוני מילדותו, שומע מה שנעשה בארץ, אין לתמוה. שאינו רוצה לצאת מצרה אחת – מלחמת הגויים ביהודים או מלחמת הפועלים הנכריים בבורגנים – לצרה קשה ממנה: למלחמת-אחים – אחים-פועלים באחים-בורגנים או אחים-פועלים אלה בהללו, – והוא בוחר לסבול מזרים משיסבול מאֲחֵיו, אֲחֵיו לאומה ולבנין-המולדת...

ועדיין לא לקחו מנהיגי-הפועלים מוסר. בשעת פריחה כלכלית בארץ דוקה הם מקלקלים את הכל על-ידי שביתות והתנפלויות, שצריכות לסמל את מלחמת-המעמדות. וכך הם מזיקים לפועלים יותר משיכולים להזיק להם כל שונאי-הפועלים ביחד.

יש עוד הופעה מסוכנת לאומה בארץ: הפועלים נעשים בה או מה לעצמם. לא רק אירגון מיוחד להם, אלא אף בכל דבר ודבר הם עושים שבת לעצמם; ואפילו בעניני-תרבות, שלכאורה משותפים הם לאומה כולה, לא רק בתי-ספר מיוחדים יש להם (ל-בני-העובדים), אלא גם תיאטרון מיוחד (האווה"ל) ואגודת-אספורט מיוחדת (הפועל"ה), ואפילו הימנון עברי מיוחד (תחזקנה" לעומת ה"התקוה"). אפילו בהימנון הלאומי חלילה להם להשתתף. וכך הם מפוררים את העם החלש והמפוזר בעולם כולו והמועט גם בארצו לפירורים קטנים. וכלום יש לך אסון גדול מזה בשעה שהאומה חוגרת שארית-כחותיה לבנות את מולדתה ההרוסה – והיא מוקפת שונאים ומקנאים מכל צד? –

III

ההבדל השלישי הוא – בדבר היחס שבין המדיניות להתישבות. שום אדם נבון לא יכחיש, שההתישבות מחזקת את התביעות המדיניות. אם לא יהיו קרקע ויהודים בארץ-ישראל תהיינה כל תביעותינו המדיניות ללא-הועיל.

וכמו כן מבינים גם מעדיפי ההתישבות על המדיניות את הערך הגדול של התביעות המדיניות שבביל ההתישבות. ואולם חילוקי-הדעות הם בשאלה: מה קדם למה? ההשגים המדיניים להתישבות או ההתישבות להשגים המדיניים? — הרי זו היתה גם המחלוקת בין חובבי-ציון ובין הרצל. חובבי-ציון חשבו, שעל-ידי הישוב הקטן, שיגדל מעט-מעט, יבואו היהודים לידי השתרשות בארץ, ואז תפנה מדינת-היהודים אליה. הרצל חשב, להפך, שרק אם יונח ביסודה של ההתישבות זכיון מדיני גדול — הכרה במדינה יהודית תחת חסותן של ממלכות-אירופה או, לכל הפחות, צ'ארטר של השולטן התורכי, שיכלול זכויות מדיניות וישוביות רחבות, — אז רק אז יש תקווה, שההתישבות תהא לשם מדינה ממש, לשם פתרונה של שאלת-היהודים; שאם לא כן, יש חשש, שההתישבות תשתקע שלא מדעת בפילאנתרופיה. כלומר, בסיוע למספר ידוע של יהודים, שמעט-מעט יתרגלו במצב של "גלות-ערב" במקום "גלות-אדום".

ואותם חילוקי-הדעות — בשינויים לפי הזמן והמצב¹ — קיימים גם בין שני המחנות כיום.

המחנה האחד, המתון והדואליסטי — וכמה תמוה הדבר, שהפועלים דוקה, שהם קיצונים וריבולוציוניים בכל דבר נוגע למלחמת-מעמדות, שייכים למחנה מתון זה! — חושב, שהעיקר הוא — התישבות בכל התנאים שהם, והמדינה תבוא מאליה כשההתישבות תהא סוציאליסטית, שהרי אם לא הגשמת-הסוציאליזמוס כל המדינה היהודית למה? — ולפיכך לא חשוב כל-כך אם נהא מוכרחים לוותר להממשלה הארצישראלית על קפוח-זכויותנו, ובלבד שמעט-מעט ירבו הפועלים בארץ. — ואולם המחנה השני, הראדיקאלי והמוניסטי, חושש אותו חשש, שהיה גם להרצל: שאם הממשלה הארצישראלית תנהג בהתישבות שלנו כמו שנהגה עד היום, כלומר, תתן לנו לצעוד צעד אחד לפנים ואחר-כך תצעידינו, מתוך וויתור לערביים, שני צעדים לאחור, לא נגיע לעולם לרוב יהודי בארץ ונתרגל לעבדות וגלות גם במולדתנו — ותקות-הציוניות תאבד לנצח...

כי כדי שתהא מדינה יהודית אפשרית, צריך שיהא רוב יהודי בארץ, וכדי שיהא רוב יהודי בארץ, צריך שהממשלה לא רק לא תעכב את ההתישבות, אלא אף תסייע לה על-ידי בטחון החיים והרכוש ועל-ידי זכויות ידועות ליהודים, שנובעות

(1) השינויים הללו במצב הם שגרמו, שכותב הטורים הללו נלחם בהרצל לפני שלשים שנה ויותר ולא היה נלחם בו כיום. אז לא היתה הכרות-באלפור בעולם והתנגדותו של הרצל לכל עבודה ישובית ותרבותית, וזלת מדינית, היתה הרבה יותר מסוכנת: במקרה של אי-הצלחה מדינית היתה באה אז כל התנועה לידי קפאון גמור. מה שאין כן כיום, שיש יסודות יותר מוצקים להתנועה ואף העבודה הישובית והתרבותית נעשית בארץ במדה ידועה ממילא.

מסעיפים שונים של המאנדאט. ואולם על-ידי המדיניות הפשרנית שלנו כאילו אין אנו מכירים בחשיבותם של המכשולים, שהמשלה שמה על דרך-ההתישבות, ושל הוויתורים, שהיא מוותרת לערביים על חשבוננו ("תנו כסף ונבנה את הארץ!"). ובמצב כזה אין תקוה, שהיהודים יעשו רוב בארץ, ויש חשש גדול, שהיהודים יחזקו בכספיהם ובכשרונותיהם את מצבם של הערביים בארץ, ומעט-מעט יתרגלו למצב של "גלות נוחה" בארץ-ישראל, כלומר, הציוניות תהפך לאט-לאט ללא-ציוניות..

ולפיכך דורש המחנה השני, המוניסטי, להעמיד את הנקודה על המדיניות ולא על ההתישבות. אפילו אם נניח, שההתישבות במצבנו שלנו, כשרוב-ישראל עדיין הוא מחוץ לארץ-ישראל ועדיין הוא מצפה לשינוי-המרכז, חשובה היא מן המדיניות, הרי בכל אופן המדיניות קודמת להתישבות מפני שהיא היסוד והמצע של התישבות מדינית ולא פילאנתרופית. ומכאן — ההתנגדות לד"ר ווייצמן ולפשרנותו המדינית, מכאן — ההתנגדות למנהיגי-הפעולה, שמשלימים עם הפוליטיקה של ווייצמן, ומכאן — ההתנגדות הפרינציפיונית ל-סוכנות היהודית". המדיניות הציונית הפשרנית של עכשיו, במקום לחזק ולחסם את התביעה המדינית הציונית על-ידי תעמולה ציונית-מדינית חזקה ועמוקה, כדי לקנות לבבות של ציוניים חדשים, שרק אֶש-ההתלהבות מוכשרת לפעול עליהם, נתפשרה עם לא-ציוניות ומסרה במחיר כסף, שקיוותה לקבל — ולא קבלה, ללא-ציוניים לבנות עמה את ציון! — והרי זה כאילו היו הבולשוויקים מוסרים את בנינה של רוסיה הסובייטית לבורגנים במחיר כספם של הללו! כלום יש לך אבסורדום גדול מזה? וכלום אפשר היה, שעל-ידי כך לא תחלש כל הקונצפציה הציונית ולא יתנדף כל הכח שבתנועה לאומית גדולה, שבאה לחולל מהפכה גמורה בחייה של אומה מורגלת בגלות ושפלות זה אלפי-שנים? —

IV

ההבדל הרביעי — ב ש א ל ה ע ר ב י ת.

אין גם אחד מן המחנה השני חולם על גירוש-הערביים מארץ ישראל. ואין גם אחד חושב על קפוח זכויותיהם האזרחיות, הדתיות והלאומיות לא רק בזמן הזה, שהם הרוב בארץ, אלא אף בזמן שהיהודים יהיו הרוב בתוכה. כבר הטעמתי וחזרתי והטעמתי, ראשית, שאומה מפוזרת, שבתור מיעוט בעשרות של ארצות היא צריכה לתבוע זכויות בשביל בניה בכל הארצות הללו, אי-אפשר לה, שתקפח זכויות של מיעוט לאומי איזה-שהוא בארץ שלה; ושנית, שארץ-ישראל תהא תמיד

(1) עיין, למשל: יוסף קלוזנר, סחר הערביים מפני הציוניות ("השלח", כרך מ"א, עמ'

מוקפת מדינות ערביות (מצרים, סוריה, ועוד), ובכך גם לא תוכל לקפח את זכויותיהם של הערביים אפילו אם היתה רוצה בכך. אבל זאת אינה אומרת, שיש להשלים עם הרעיון, שארץ-ישראל תהא ארץ דו-לאומית או שבכלל לא תקום ולא תהיה מדינה יהודית, והיהודים יהיו מייעוט גם בארצם, שהערביים יהיו שליטים בה, אלא שיתנו גם ליהודים "יתד במקום-קדשם" ומחיה מעט בעבודתם¹, כחלומם ה"נשגב" של ה"ברית-שלומיים", שמזייפים את תורת ה"מרכז הרוחני" של אחד-העם². בשביל כך לא כדאי היה לברוא תנועה חדשה בישראל, לא כדאי לקבר שנה-שנה מיליונים של ממון יהודי בארץ-ישראל הקטנה והשוממה ולא כדאי לקפח את חייהם ואת עתידותיהם של רבבות צעירים וצעירות מישראל. זו אינה התקיימותו של היעוד הלאומי הגדול; זה לא יביא לנו את ימות-המשיח; בשביל כך לא סבלנו גלות, רדיפות ועינויים במשך שנות-אלפים. להיות תלויים בחסדו של הרוב הערבי – "מצב" כזה אפשר היה להשיג באמצעים פחותים מן באמריקה או בארגנטינה או – אפילו באחת מארצות-הגולה שבאירופה. ו"אידיאל" כזה של גלות נצחית אינו יכול להלהיב לבבות ולקנות נפשות. ואמנם, מיום שהציוניות הרשמית – הבורגנית והסוציאליסטית כאחת – מיצטה את דמות-עצמה על-ידי פשרות עם הממשלה ועל-ידי וויתורים לערביים וללא-ציוניים אין התלהבות ואין נוער ואין כספים ביחס וערך אל מה שהיה צריך להיות בשעת הקונְּקְטוּרָה המיוחדת-במינה, שנתהוותה על-ידי רדיפות-היהודים בגרמניה וסירוד היהודים כמעט מכל ענפי-פרנסתם בפולניה, רומיניה, ליטא, לאטווייה, רוסיה ואמריקה, כשנתקיים חזונו המאויים של הרצל ונורדוי במילואו! –

הערביים יתנגדו לכך – בוודאי ובוודאי יתנגדו, ביחוד אם יסיתו אותם הסתה משולשת הפוליטיקנים הערביים, ה"נוצרים" המאמינים מבין הפקידים האנגליים והאחים הנפשעים מבין הקומוניסטים והקומוניסטיות מישראל. אנו יכולים וצריכים להוכיח לערביים, שאין להם שום יסוד לחשוש לקפוח-זכויות על-ידינו; אנו יכולים וצריכים להוכיח לערביים, שהאינטרסים הכלכליים שלהם תלויים בהזרמתם של הון ומרץ וכשרונות יהודיים לארץ, והראיה – שאין ארץ מיושבת ערביים נמצאת במצב של פריחה כארץ-ישראל, שהיהודים משקיעים בה מיליונים, ואין מקום בארץ-ישראל, שהוטב בו מצבם של הערביים, כמקומות, שנתישבו בהם יהודים. אבל חלילה לנו לרמות אותם ב"אמירות ברית-שלומיות", שאנו באים כאן רק "לשבת בארץ" בין רוב ערבי, כמו בפולניה ובאמריקה! – רמאות

(1) עיין עזרא, ס', ח' – ט'.

(2) עיין מאמרי: "אחד העם ותפיסת-עולמו הציונית" (בראשית היה הרעיון, עמ' 78 – 85).

כזו תזיק לרעיון הציוני על-ידי מיעוט-דמותו, כאמור: הוא יחליש יותר ויותר את המרץ להגשמתו ויקצץ את כנפינו בפעולה הגדולה לתכלית הגדולה; ורמאות כזו אף לא תועיל כלום, מפני שהערביים לא יאמינו בה. העיני-אנשים נגקר? — כלום נשכיח מהם את ספרי פינסקר והרצל? כלום נדָּא בקונגרסים שלנו כל דבר מכיון להיעוד הלאומי הגדול? —

— אבל, אם נדבר בגלוי על מדינת-יהודים, יתקוממו לנו הערביים בכל

תוקף!

ואם הם מתקוממים לעליה יהודית ולקנית-קרקעות בארץ על-ידי יהודים — ובכן נוותר על העליה ועל הקרקעות? — הפוליטיקנים הערביים יתקוממו לנו תמיד, אפילו אם נוותר על הכרזת-באלפור. אילו היינו מותרים בגלוי ובקול רם על ה-בית הלאומי לגמרו, היתה קמה תנועה אנטי-יהודית פשוטה במקום תנועה אנטי-ציונית, כביכול. שהרי אם מוסקיאזים, מוגנסאלמוגנס ועונבי בעבד-אל-האדי ועוד שנים שלשה פוליטיקנים כמותם יפסיקו את התנגדותם ליהודים ולממשלה, — מה יעשו אז? במה יצטיינו ויִכְבְּדוּ על פני כל העם? בספריהם הגדולים, בחכמתם המרובה או בעסקנותם החשובה במקצוע מועיל אחר? — הרי כל מצבם בחברה בא להם על-ידי התנגדותם ליהודים. הרי על-ידי כך הגיעו למדרגה, שהממשלה האנגלית, הארצישראלית ואפילו הלונדונית, מחזרת אחריהם, בעוד שבלא זה לא היה שום אדם מתעניין בהם, — והאיך יחדלו מהתנגדותם? — כאן לא יועילו שום וויתורים ושום התנצלויות — זולת אם נקום כולנו, היהודים, ונעזוב את הארץ.

ולפיכך חלילה לנו לוותר להם באיזה דבר עיקרי בציוניות. וחלילה לנו להסכים למועצה מחוקקת, אפילו אם יסכימו הם לכל מיני הגבלות וצמצומים בפעולתה, לא מתוך אנטי-דימוקראטיות, אלא מתוך ההכרה הברורה, שמועצה כזו תהא בקמה להשליך מעליה שיקוצים בלתי-פוסקים על עם-ישראל ועל מפעלו הכביר, להפיץ שקרים חצי-רשמיים על כל מה שעשו ויעשו היהודים בארץ ולתת מכשולים גדולים וקטנים לפני עבודתנו הקשה גם בלא זה בארץ הקטנה והמדולדלת. הממשלה האנגלית חושבת, שמועצה מחוקקת תהא אותו המכסה של דוד רותח ומלא-אָדִים, שֶׁבְּשׁוֹתָחִים אותו מתנדפים האָדִים, ואנו חושבים, שהמועצה המחוקקת תהא הדוד להצטברותם של האדנים ולא פתיחת המכסה לשם התנדפותם.

— אבל, אם לא נמַן ספוק לערביים על-ידי מועצה מחוקקת, יתעוררו הערביים לפרעות, ובכלל, לא יהא שקט בארץ.

ואולם, הרי לשם כך נמסר המאנדאט על ארץ-ישראל לאנגליה, שתבטיח את הבטחון בארץ. ואם היא אינה רוצה או אינה יכולה להבטיח אותו, תתן לנו

לדאוג לבטחוננו בכל הדרכים, שאומה מגינה על עצמה. או — או. מכאן באה הדרישה של הריביוניסטים לגדוד עברי. איני יודע, אם יש לנו כחות וכספים בשביל לפרנס גדוד שלם ואם אפשר "לשבת על כידונים" במשך שנים מרובות; ואולם באין ברירה יכול וצריך עם במשך זמן קצר — ביחס להגן על עצמו גם בכח צבאי. אין זו חבה למיליטאריסמוס כמו שאין ההטפה להגנה — חבה לשפיכות-דמים. ואם לא תהיינה הפרעות, מצד הממשלה בעיקר, יכולים אנו ליעשות רוב בארץ בעוד 25 שנים, ואפשר, עוד קודם-לכן.

הערביים יבואו עמנו לידי הסכם כשנהא חזקים, לא כשנראה את עצמנו לפנים חלשים ונכנעים. הם עוד יצטרכו לנו כשיבואו לאחד את ארצות-ערב וזולת ארץ-ישראל וכשיבואו להחיות תחיה כלכלית גם את הארצות הללו — ה"הינטרלאנד" בשביל התעשיה הארצישראלית היהודית — בעזרתם של ההון, המרץ והכשרון היהודיים. אפשר, מאד, שיבוא יום ונקודת-הכובד של היהדות שוב תעבור ממערב למזרח ומאירופה ואמריקה לקדמת-אסיה. אבל היום הוא יבוא רק כשנהא תקפים ברעיוננו הגדול ולא כשנוותר על עיקריו לשם פשרות ונגלה את חולשתנו לעיני העם הערבי, שפָּקֵל עם פרימיטיבי עדיין אינו כורע ברך אלא לפני החזק והשלם.

וכדי שנהא רוב בארץ צריך שהיהודים ימצאו עבודה אצל יהודים מאחר שאין להם תקוה למצוא עבודה אצל ערביים. אילו היו הערביים נותנים עבודה ליהודים, היינו מסכימים בשמחה, שהיהודים יתנו עבודה לערביים באותה הפרופורציה עצמה. אבל מפני רמת-החיים הגבוהה של הפועל היהודי והנמוכה של הפועל הערבי אין הדבר בגדר-האפשרות. ובכן, אם הערביים יתנו עבודה כמעט אך ורק לערביים (זולת בעבודות, של עת-עתה אין הערביים בקיאים בהן) והיהודים יתנו אף הם עבודה לערביים, נמצא, שהחלק של הפועל העברי יהא מקופח תמיד, — ואז לא יהא רוב יהודי בארץ לעולם. מפני שההמונים מישראל לא ימצאו די עבודה בשבילם לא אצל אחיהם ולא אצל שכניהם. ולפיכך חוק-ולא-יעבור הוא למחנה השני, הרבה יותר מלהסתדרות-העובדים, שהיהודי צריך להשתמש בעבודה עברית טהורה.

אני אומר: "הרבה יותר מלהסתדרות-העובדים", מפני שההסתדרות נמצאת במבוכה גדולה. מצד אחד, "פועלי כל הארצות, התאחדו"; ופועלי ארץ אחת לא-כל-שכן? — ומכאן — הטפה ל"אירגון משותף" ויסוד "ברית הפועלים בארץ-ישראל", אירגון שביטות של ערביים ותמיכתם של ערביים שובתים על-ידי פועלים יהודיים, ואפילו הפתגם המפורסם: "ערבי מאורגן חשוב מיהודי בלתי-מאורגן". כך הדבר מצד אחד. ומצד שני, תביעה של עבודה עברית טהורה, במאה אחוז. זהו שוב "דבר והפכו" או "שני הפכים בנושא אחד", שאנו מוצאים בדבריהם ובמעשיהם

של מנהיגי-הפועלים שלנו בצדה של לקיחת כסף מבורגנים והכרזה של מלחמת-מעמדות כלפי אותם הבורגנים עצמם. לנו, למחנה השני, אין הפכים כאלה. אנו, המוניסטים, מתנגדים לכל אירגון משותף כל עוד שהיהודים הם מיעוט בארץ ורק על-ידי עבודה עברית טהורה עלול הוא להעשות בה רוב; ולנו יהודי בלתי-מאורגן חשוב מערבי מאורגן ובלתי-מאורגן מפני שיהודי בלתי-מאורגן, אמנם, אינו מקרב אותנו להגשמתו של הסוציאליסמוס, אבל מקרב הוא אותנו להגשמתה של הציוניות. ובתקופה זו של ההיסטוריה שלנו זהו בשבילנו עיקר כל העיקרים.

V

וההבדל החמישי והאחרון הוא — הגלולת יזאצ'ה של הציוניות. הציוניות היתה מתחילת בריאתה שינוי-ערכים. היא באה מתוך שלילת-הגלות. כך היתה לפינסקר ולהרצל. ואולם מעט-מעט באה גלותיזאציה של הציוניות. התחילו מתפשרים עם לא-ציוניות מפני שצפו לקבל כסף מלא-ציוניים. חוץ מזה, המוסר הנצ'רני של "הושטת-הלחי", הבין-לאומיות, שעוררה לפאציפיסמוס ביחס למלחמות-עמים ולמיליטאריסמוס ביחס למלחמת-מעמדות (בנוגע למעמד-הבורגנים רחוק הסוציאליסמוס מפאציפיסמוס תכלית-ריחוק...). השפעתו של בורר, שהושפע מצדו מתורתו של הרמאן כהן האנטי-לאומי והאנטי-ציוני, הנטיה לקומוניסמוס, שהוא עריצות אחת גדולה. ביחד עם דתיות מסורתית, שיש בה מוסריות סגפנית ונזירית (שוב שני הפכים בנושא אחד). — כל אלה ביחד גרמו להתפשרות עם "רעיון-התעודה" של המתבוללים-למחצה, שעליו ביססו את התנגדותם לציוניות, — אותם "בעלי-התעודה", שבהם נלחמו הרצל ואחד-העם במידה שוה. ומתוך כך באה התפשרות עם הגלות וה"עממיות" שלה. והגיעו הדברים לידי כך, שכל גילוי של כח לאומי ביהדות נעשה שְנוא על בני המחנה הראשון. הם שונאים בסתר-לבם את החשמונאים, שהצילו את האומה מקליה ביחד עם ארצה ותורתה, הם שונאים את הקנאים מימי-החורבן, שהראו נפלאות במלחמתם ברומי האדירה, הם שונאים את בר-כוכבא, שלא קם גבור כמותו בעמנו, ולר' עקיבה הם "מוחלים" את השתתפותו במרד הגדול מפני שהיה בקי גדול ב"נגעים ואהלות". והגיעו הדברים לידי כך, שאחד מאנשי "ברית-שלום" התרעם על שעושים בארץ-ישראל את דוד ל-אילי, שהרי מספרים כאן לילדים על-פי-התנ"ך את מלחמותיו, גבורותיו וכבושיו. ואילמלא היו מתביישים בפני הגויים, היו בני המחנה הראשון מגלים גם את שנאתם לנביאי-ישראל, שדברו תמיד על "יום נקם ושלום" לשונאי-עמם למרות מה שהם הם שיצרו את האידיאל של השלום העולמי. הדואליסטים הללו משלימים עם הז'ארגון ושונאים בלבם את בן-יהודה, המורד בלשון-הגלות, ואת טשרניחובסקי, המורד בתורת-הגלות. הם אוהבים לא את ביאליק

בעל "בעיר-ההריגה". אלא את ביאליק בעל "אהל-שם". וכ"אחד-העם" הם מעריצים לא את הנלחם במתבוללים, אלא את הנלחם בהרצל. כשהם קוראים בשמות לרחובות תל-אביב הם "שוכחים" את מאפול, את מאגה, את אימקור, את טשרניחובסקי, יעקב כהן ושני אור (בשעה שקראו רחוב על שם ביאליק החי לאורך-ימים ועדיין לא החליטו שלא לקרוא רחובות בשמות של אנשים חיים). ולהחשמונאים הם קובעים רחוב נידח וקטן (יהודה המכבי לא זכה לרחוב כלל), אבל הם ממהרים לקרוא רחובות על שמותיהם של חצי-אידישיסטים ואנטי-ציוניים כפרץ, מנדלי ושלום-עליכם (זה האחרון היה ציוני יותר, אבל גם אידישיסטן יותר). ומזרזים לקרוא רחוב על שמו של פרידנאנד לאסאל קודם שקראו רחוב על שמו של ר' שלמה בן גבירול. וכשהם מיסדים תיאטראות (גם "הבימה" וגם "האוהל") בוחרים הם להציג על הבמה העברית על-פי רוב תרגומים מז'ארגון ומחזות סוציאליסטיים. וכשהם מיסדים הוצאות-ספרים, מקוריים ומתורגמים, הם מפרסמים בהן שמונים אחוזי של ספרים בעלי כיוון סוציאליסטי או ליבראלי-התבוללתי. וכי תימה יש בדבר, שארץ-ישראל הולכת ונהפכת לאחת מארצות-הגלות בלשוניתה, בשמות של יהודיה ויהודיותה (כבר אנו מוצאים בעתונים עבריים "אנא" ו"סאמואל" - כאילו היו אלה שמות לועזיים מעיקרם!). בספרותה, בחיי-החברה שלה ("עולי-הומיל" ו"חובבי הספרות האיטלקית") ובכל מנהגיה ?

הסבה ברורה: המחנה ה"דואליסטי" הרי תולה את כל תקותו בכסף של בורגנים לא-ציוניים ובתמיכה של הפועלים הלא-ציוניים ואפילו האנטי-ציוניים, והאיך לא ישלים עם ה"עממיות" הגלותית ה"חביבה" ?

בתוך המחנה המוניסטי יש, לצערנו, חברים, שאינם יודעים עברית ומשתמשים בלשונות זרות. ואף בני מחנה זה אינם יוצאים ידי חובתם כלפי התרבות העברית המקורית. אבל כולם הם שוללי-הגלות. כולם מתגאים בגבורי-ישראל - בדוד, שהמשיח צריך לבוא ממנו, בחשמונאים, שהפכו את יהודה הקטנה לארץ-ישראל הגדולה, ביוחנן מגוש-חלב ושמעון בר-גורא, שלא השלימו עם העבדות הרומית, בשמעון בר-כוכבא, שזעזע את המלכות-בכפה של הדריונוס-קיסר. ובנביאים הם רואים מה שהיו גדולי-כל-הדורות אלה באמת: פטריוטים גדולים, שנתנבאו לגדולת-ישראל ותפארתה, שיצרו את חזון-המשיח בצורת מלכות-בית-דוד, שתשוב לקדמותה, שנתנבאו לשלום-עולמים ב"אחרית-הימים", אבל גם ל"יום-ה' הגדול" עם מלחמותיו ונוראותיו, שהכירו את ה"אל הרחום והחנן, ארך-האפיים ורב החסד והאמת", אבל גם את ה"אל, שהוא "אש אוכלה", אל קנאו ונוקם, ש"נקה לא ינקה". הם יודעים להוקיר בביאליק את הנלחם בפחדנות ובתלישות הגלותיות ולא את המתפשר עם

ה-סוכנות היהודית" ועם התקיפים בתנועה הציונית באותה שעה. והם יודעים להוקיר
בט שרני חובסקי וביעקב כהן את חזון-התחיה, ובשניאור - את
גבורת-ההתחדשות. ואילו היו המיאטראות העבריים והוצאות-הספרים העבריות
בידיהם, היו נותנים מזון רוחני אחר לגמרו לקהל הרואים והקוראים. כי כשם
שאינם משלימים עם המדיניות ה-מתונה של הציוניות הקטנה, כך אף אינם
מוצאים ספוק באותה תרבות עברית, שרגלה האחת בגלות ורגלה השניה בארץ-
ישראל, ואילו נשמתה - רובה ככולה בגלות.

תנועה של תחיה היא, קודם-כל, תנועה של התחדשות, וכל התחדשות היא
שינוי-ערכים. ושינוי-הערכים שלנו צריך להיות - חזרה אל הטוב והרענן שבפנין
ולא אל הקפוי והמקריב שבו.

ולפיכך אל-נא תבואו להשוות את שינוי-הערכים שלנו אל הפאשיסמוס.
ההיטלריסמוס וכדומה. הרי הללו נוטלים מן הישן את הרקב שבו דוקה ומוציאים
את החדש מפני שיש בו רעננות וטובה.

זאת ועוד אחרת: המאורעות האחרונים מראים גם לסומים בשתי עיניהם,
שימי-הביניים חוזרים כיום, ביחוד ביחס אלינו, היהודים, כמו שחזו אחר-העם,
הרצל ונורדוי לפני ארבעים ושלושים שנה ושניאור - לפני עשרים
שנה. אנו כיום - נבטשה עלובה בין שבעים ואבים, שמתאווים לטרפה וכבר תקעו
בה את שיניהם החדות. ואם כיום נטיף לוותרנות ופשרנות ו-מתנות" וחצאיות,
נביא לידי רפיפות-הרצון בתוכנו, שתקרב את קצנו... וכי ישדמיון כל-שהוא בין
שאיפת-קיום זו שלנו ובין שאיפה לטרוף ולרמוס ולדכא ולהשמיד של היטלר
וחבריו? -

* * * * *

אלה הם ההבדלים העיקריים שבין שני המחנות של ציוניים. אלה הם
עיקרים, שמהם מסתעפים פרטים ופרטי-פרטים ומעשים טכסיסיים. שונים, שלא
לכולם חייבים אנו להסכים ולא את כולם מחויבים אנו להצדיק.
לא חדשות באתי לגלות הפעם, אלא לברר אמונות ודעות כמו שהן, כדי
שלא ייחס המחנה האחד לשני מה שאין בו וכדי שיתבררו ויתלבנו הדברים. הן
ימים רבים עברו ללא מלחמת-דעות בציוניות ובמקומה באו מלחמת-מפלגות
וזלזולים ומעשי-אלמות. אפשר, יעורר בירור-הדברים הנוכחי את שני הצדדים
לפולמוס של דעות ממש, שעל כל פנים תצא ממנו תועלת לתנועת-התחיה
הרבה יותר משתצא מהרמת-יד וקריאת-בוז.

ירושלים, ד' באייר, תרצ"ג.